

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Досліджується стан правового забезпечення, а також еволюція просторового планування в Європейському Союзі, що є ключовим для України в контексті її інтеграційних процесів, децентралізації та післявоєнної відбудови. Проаналізовано концептуальні засади європейського підходу до просторового планування, зокрема його міждисциплінарний характер, вплив основоположних міжнародних документів на формування системи правового регулювання просторового планування в ЄС, в основу якого покладено такі стратегічні рамкові документи, як Європейська перспектива просторового розвитку ESDP, що сформувала підходи національних та регіональних стратегій до просторового розвитку, та Лісабонський договір, який закріпив принцип територіальної згуртованості.

На основі проведеного аналізу сформульовано й обґрунтовано рекомендації для України щодо подальшого реформування національного законодавства у сфері просторового планування. Наголошено на необхідності впровадження інтегрованого підходу, посилення міжвідомчої координації, налагодження транскордонного співробітництва та залучення громадськості до процесів планування.

Ключові слова: *правове регулювання, просторове планування, територіальна згуртованість, принцип субсидіарності, Європейський Союз, м'яке право, стратегічні документи і програми, інтеграція України, гармонізація законодавства.*

Shparyk Yurii. Legal regulation of spatial planning in the European Union

The article examines the state of legal support, as well as the evolution of spatial planning in the European Union, which is key for Ukraine in the context of its integration processes, decentralization and post-war reconstruction. The conceptual foundations of the European approach to spatial planning are analyzed, in particular, its interdisciplinary nature, the influence of fundamental international documents on the formation of the system of legal regulation of spatial planning in the EU, which is based on such strategic framework

documents as the European Spatial Development Perspective (ESDP), which has shaped the approaches of national and regional strategies to spatial development, and the Lisbon Treaty, which has enshrined the principle of territorial cohesion.

Based on the analysis, recommendations for Ukraine on further reform of national legislation in the field of spatial planning are formulated and substantiated. The need to implement an integrated approach, strengthen interdepartmental coordination, establish cross-border cooperation and involve the public in planning processes is emphasized.

Key words: *legal regulation, spatial planning, territorial cohesion, subsidiarity principle, European Union, soft law, strategic documents and programs, integration of Ukraine, harmonization of legislation.*

Постановка проблеми. Просторове планування є фундаментальним інструментом управління розвитком територій і раціональним розподілом ресурсів та передбачає розробку і впровадження планів, які встановлюють дозволені способи використання і розвитку територій.

Правове регулювання просторового планування відіграє ключову роль у забезпеченні сталого та збалансованого розвитку територій країн Європейського Союзу (ЄС). Для України, яка прагне інтегруватися в ЄС, надзвичайно важливим є глибоке розуміння європейських підходів до правових засад, еволюції та ключових аспектів просторового планування, і не лише в контексті гармонізації національного законодавства з європейським, а й для використання передового європейського досвіду в сфері збалансованого і сталого розвитку територій.

Дана тема стає особливо важливою в умовах реалізації політики децентралізації та повоєнного відновлення України, оскільки ефективне просторове планування має стратегічне значення для подальшого розвитку країни.

Недосконалість національної правової системи та відсутність цілісного розуміння європейського підходу можуть мати серйозні негативні наслідки для України. Це може призвести до фрагментації управлінських зусиль, дублювання повноважень між різними рівнями влади та секторами, нераціонального використання інвестиційних коштів і, зрештою, до уповільнення процесів відновлення.

Актуальність цього дослідження полягає в необхідності ґрунтовного наукового аналізу ключових правових механізмів і етапів

еволуції просторового планування в ЄС, що дозволить визначити фундаментальні принципи, які стануть основою для досягнення цілей сталого розвитку та територіальної згуртованості. На основі цих висновків можна буде сформулювати конкретні, науково обґрунтовані рекомендації щодо реформування відповідної вітчизняної правової бази, що є критично важливим для забезпечення ефективності відбудови та успішної інтеграції України до ЄС.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Проблематиці правового регулювання просторового планування і регіональної політики згуртованості в ЄС (особливо в контексті євроінтеграції України) присвячена низка монографічних і дисертаційних робіт (В. Абрамов, В. Авер'янов, А. Балян, В. Бодров, Т. Василевська, А. Гаврилюк, О. Дубовик, Н. Ковальова, С. Кравченко, С. Мельник, Н. Мірошниченко, В. Олещенко, С. Писаренко, В. Саламатов, Ю. Сурмін). Кожен із зазначених авторів зробив свій внесок у розвиток певних галузей права і публічного управління. Однак, попри наявність певної кількості вагомих наукових розробок у цій сфері, досі відсутнє системне дослідження європейського досвіду правового забезпечення просторового планування на доктринальному рівні.

Мета дослідження – проаналізувати, як формувалося та функціонує правове регулювання просторового планування в ЄС, звертаючи особливу увагу на принцип територіальної згуртованості, а також обґрунтувати на цій основі рекомендації для адаптації українського законодавства і практики до європейських стандартів, що є ключовим для євроінтеграційних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу. На рівні ЄС відсутнє єдине загальноприйняте визначення просторового планування, що являє собою складне і багатогранне поняття. Дослідження джерел інших міжнародних організацій допоможе краще зрозуміти розвиток інституту просторового планування безпосередньо в правовому полі ЄС.

Авторитетне визначення просторового/регіонального планування містить Європейська хартія регіонального/просторового планування (Торемолінська хартія), прийнята у 1983 році Європейською конференцією міністрів Ради Європи, відповідальних за регіональне планування (СЕМАТ). Хартія визначає просторове/регіональне планування в якості географічного вираження еконо-

мічної, соціальної, культурної та екологічної політики суспільства, а також характеризує його як наукову дисципліну, адміністративну техніку та політику, розроблену як міждисциплінарний і комплексний підхід, спрямований на збалансований регіональний розвиток та фізичну організацію простору відповідно до загальної стратегії [1].

Відповідно до положень Хартії основними завданнями просторового планування є координація між різними секторами політики, координація та співпраця між різними рівнями прийняття рішень, а також сприяння участі громадськості. Окрім іншого, в Хартії підкреслено, що просторове планування має бути демократичним, всебічним (комплексним), функціональним та орієнтованим на довгострокову перспективу. Демократичний характер передбачає забезпечення участі зацікавлених осіб та їх політичних представників, а всебічність – координацію адміністрування різних галузей та їх інтеграцію у загальний підхід. Функціональність вимагає врахувати існування регіональної свідомості, що ґрунтується на спільних цінностях, культурі та інтересах, які іноді перетинають адміністративні та територіальні кордони, а також необхідність враховувати інституційні механізми різних країн. Довгострокова орієнтація просторового планування – аналізує і бере до уваги довгострокові тенденції та розвиток економічних, соціальних, культурних, екологічних та природоохоронних явищ.

Досліджуючи генезис поняття просторового планування у період 80-90 років минулого століття, крім Торемолінської хартії, необхідно звернути увагу на Конференцію Організації Об'єднаних Націй, проведеною в 1992 році в Ріо-де-Жанейро з питань навколишнього середовища та розвитку (UNCED), під час якої урядами 178 країн був прийнятий Порядок денний для людства на XXI століття (Agenda 21). Розділ 10 Звіту цієї Конференції присвячений плануванню та управлінню земельними ресурсами [2, с. 124]. У цьому документі стверджується, що комплексне територіально-просторове планування й управління, а також планування землекористування та управління ним є найважливішим практичним шляхом для досягнення більш ефективного та раціонального використання землі та природних ресурсів для забезпечення майбутніх потреб людства на стійкій основі. Комплексний підхід до вивчення всіх видів землекористування дозволяє звести до мінімуму конфлікти,

виробити найбільш ефективні варіанти та пов'язати соціально-економічний розвиток з охороною та покращенням стану навколишнього середовища, тим самим сприяючи досягненню цілей сталого розвитку. Суть такого комплексного підходу знаходить вираження у координації секторального планування та управління діяльністю, пов'язаною з різними аспектами землекористування та земельних ресурсів.

Вказані визначення просторового планування, що містяться в Торемолінській хартії і Порядку денному XXI (Agenda 21), сприяли розвитку правової компетенції ЄС у даній сфері і продемонстрували фундаментальне значення просторового планування як міждисциплінарного, інтегрованого та цілісного за своєю суттю підходу. Ймовірно, ЄС задекларував саме цей підхід до просторового планування, через застосування так званого “м’якого права”, яке має рекомендаційний характер, шляхом ухвалення настанов, декларацій і резолюцій тощо.

Концептуальна основа інтегрованого просторового планування була повністю сформована та прийнята на міжнародному рівні, перш ніж ЄС перейняв цей міжнародний консенсус і застосував його, наприклад, в концепції “територіальна згуртованість” (territorial cohesion) до Лісабонського договору 2007 року [3] – фундаментального принципу ЄС, що передбачає прагнення до гармонійного, збалансованого та сталого територіального розвитку всіх його регіонів.

Варто зазначити, що просторове планування є основним інструментом досягнення цілей територіальної згуртованості, що реалізується шляхом зменшення диспропорцій між регіонами, збалансованого розвитку територій і сталого використання ресурсів, транскордонною співпрацею між сусідніми регіонами, поліцентричним розвитком не лише метрополій, а й середніх та малих міст, плануванням транспортних, енергетичних, цифрових мереж, у тому числі на наднаціональному європейському рівні [4].

У подальшому Європейська Комісія у своєму звіті щодо систем та політик просторового планування сформулювала його як метод, що переважно використовуються публічним сектором для впливу на майбутній розподіл діяльності у просторі [5]. Метою такого планування є створення більш раціональної територіальної організації землекористування та зв'язків між ними, збалансован-

ня потреб розвитку з необхідністю охорони довкілля та досягнення соціально-економічних цілей. Просторове планування охоплює заходи з координації просторових наслідків інших галузевих програм, досягнення більш рівномірного розподілу економічного розвитку між регіонами та регулювання змін у землекористуванні і користуванні власністю.

На основі аналізу визначень просторового планування, які містяться у згаданих документах, можна констатувати, що ЄС збудував систему правового регулювання просторового планування на міжнародних засадах, використовуючи наявний досвід та передові методи впливових міжнародних організацій.

Дослідження становлення та розвитку правового регулювання просторового планування в ЄС показали, що просторове планування еволюціонувало паралельно з розвитком інституцій самого Європейського Союзу з огляду на наступне.

Процес становлення та розвитку правового регулювання в ЄС пройшов декілька ключових етапів. Слід зауважити, що до 1973 року – моменту першого розширення тоді ще Європейського економічного співтовариства (під час першого розширення до складу об'єднання увійшли Велика Британія, Данія і Ірландія) регіональна політика була дуже мало розвинена. Засновники більше дбали про сприяння торговельним зв'язкам у межах держав-членів. На початковому етапі використовувався такий фінансовий інструмент, як Європейський соціальний фонд, заснований Римським договором 1957 року (йдеться про Договір про заснування Європейського економічного співтовариства – предтечі ЄС [6]). Фонд підтримував широкий спектр заходів, покликаних забезпечити зменшення диспропорцій між регіонами та рівномірний розвиток всіх членів об'єднання.

Заснування Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) у 1975 році, створеного з метою сприяння економічному, соціальному та територіальному згуртуванню об'єднання, ознаменувало перший значний крок до формування спільної регіональної політики [7]. ЄФРР почав надавати фінансування для реалізації широкого спектра проектів та програм, спрямованих на стимулювання розвитку, створення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Інвестиції фонду були (у тому числі) зосереджені на урбаністичному розвитку, що полягав у підтрим-

ці проєктів сталого міського розвитку, спрямованих на оновлення міст, поліпшення громадського транспорту та соціальної інфраструктури.

Розширення ЄС на південь, приєднання до нього Греції, Іспанії та Португалії у 1980-х роках було каталізатором для посилення регіональної політики ЄС, оскільки виявило значні регіональні диспропорції між регіонами. Кульмінацією цього процесу стало підписання Маастрихтського договору в 1993 році [8], який офіційно ввів поняття економічної і соціальної згуртованості та заснував Фонд згуртованості, тим самим значно розширивши цілі та посиливши значення регіональної політики [9].

Головна мета Фонду згуртованості полягає у тому, щоб менш розвинені країни ЄС могли вирівняти свій економічний стан із заможнішими державами, підвищити конкурентоспроможність і повністю включитися в єдиний європейський ринок. Наразі варто зауважити, що Фонд згуртованості інвестує дві ключові сфери, які мають прямий стосунок до просторового планування: 1) трансєвропейські мережі (TEN-T) – великі інфраструктурні проєкти у сферах транспорту (автомобільні дороги, залізниці, порти, аеропорти) та енергетики [10]; 2) екологічну інфраструктуру – проєкти у сфері навколишнього середовища, такі, як управління відходами, очищення води, енергоефективність, розвиток відновлюваних джерел енергії [9]. Просторові рішення забезпечують ефективне розміщення та інтеграцію цих інфраструктур.

Європейська перспектива просторового розвитку (ESDP), яка розроблена та ухвалена в Потсдамі 1999 року [11], стала визначальною для формування спільного бачення просторового розвитку. ESDP стала першим стратегічним документом ЄС, присвяченим просторовому розвитку, який окреслив спільні цілі та концепції для майбутнього розвитку території ЄС.

Основною стратегічною метою ESDP є досягнення збалансованого та сталого просторового розвитку території ЄС шляхом гармонізації економічних, соціальних, екологічних та культурних аспектів розвитку.

Документ встановлює низку ключових принципів і “опцій політики” для досягнення своїх цілей, серед яких слід відзначити: 1) поліцентричний розвиток: сприяння розвитку мережі міських центрів по всій території ЄС, щоб уникнути надмірної концентра-

ції розвитку в одних регіонах і зменшити диспропорції між ними; 2) зміцнення партнерства між міськими та сільськими районами: створення нових взаємозв'язків між містами та сільською місцевістю; 3) розумне управління природною та культурною спадщиною: збереження регіональної ідентичності та культурного розмаїття; 4) просування інтегрованих транспортних та комунікаційних систем: для підтримки поліцентричного розвитку та забезпечення рівного доступу до інфраструктури та знань.

Таким чином, ESDP фактично перетворилася на своєрідний орієнтир у просторовому плануванні, що справив значний вплив на формування національних та регіональних стратегій просторового розвитку в країнах ЄС та за його межами.

Поняття територіальної згуртованості отримало подальший розвиток та закріплення – як одна із цілей ЄС у Лісабонському договорі 2009 року, який суттєво реформував інституційні структури та механізми функціонування ЄС [3]. Лісабонський договір вперше надав Європейському Союзу міжнародну правосуб'єктність на світовій арені, прийшовши на зміну попереднім Європейським Співтовариствам, об'єднавши основні політики ЄС (спільні ринки і контроль над ресурсами, спільна зовнішня та безпекова політика, співробітництво у сферах юстиції та внутрішніх справ) під одним правовим режимом.

Лісабонський договір має глибокий зв'язок із політикою згуртованості ЄС і суттєво її посилив, додавши до неї новий вимір. До нього політика згуртованості фокусувалася переважно на економічній та соціальній згуртованості. Лісабонський договір офіційно запровадив територіальну згуртованість як третій, рівноцінний стовп політики згуртованості.

У статті 174 Договору про функціонування ЄС (у версії Лісабонського договору [13]) зазначено, що з метою сприяння його загальному гармонійному розвитку Союз розробляє та продовжує свої дії, що ведуть до зміцнення його економічної, соціальної та територіальної згуртованості. Це вказує на те, що політика згуртованості тепер не лише про скорочення розривів у рівні економічного розвитку та соціальних показників, а й про збалансований розвиток різних типів територій (міських, сільських, прикордонних, острівних тощо) та забезпечення рівного доступу до послуг та можливостей ЄС незалежно від місця проживання. Наразі ре-

лізація територіальної згуртованості здійснюється за допомогою Територіальної програми ЄС, що включає Територіальну програму 2020 [14] та пізніше прийняту Територіальну програму 2030 [15] – стратегічних рамкових документів, узгоджених на неформальних зустрічах міністрів країн – членів ЄС, відповідальних за просторове планування і територіальний розвиток.

Основною метою Територіальної програми 2020 є визначення спільних напрямів для просторового розвитку Європи з акцентом на важливості територіального виміру в політиці ЄС. Натомість Територіальна програма 2030 спрямована на адаптацію попередніх ідей до нових глобальних та європейських викликів: зміна клімату, діджиталізація, демографічні зміни та необхідність сталого розвитку.

Зазначені документи спрямовані на впровадження концепції територіальної згуртованості в практику. Основні принципи та цілі вказаних Програм сформовані таким чином, щоб вони створювали основу для взаємодії та координації між різними рівнями управління і секторами та заохочували до інтегрованого територіального підходу, де просторове планування не є ізольованим процесом, а враховує взаємозв'язки між різними політиками — від транспорту та енергетики до екології та цифрових технологій. Це допомагає уникнути фрагментації зусиль і забезпечити цільове використання інвестицій, які надходять через фонди політики згуртованості ЄС.

Отже, правове регулювання просторового планування в ЄС поступово еволюціонувало від розрізнених фінансових та публічних (інституційних) інструментів до комплексних стратегічних документів та чітких правових положень, закріплених у основоположних договорах ЄС, що відображає зростаюче усвідомлення важливості збалансованого територіального розвитку для всього Союзу.

Хоча ЄС не має єдиної директиви, присвяченої виключно просторовому плануванню, існує низка правових актів ЄС, які непрямо, але суттєво впливають на просторове планування в державах-членах Союзу.

Директива 2014/89/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 року про створення рамкової основи для морського просторового планування (Maritime Spatial Planning Directive) [16]. Це один із небагатьох прикладів прямого нормативного регулю-

вання ЄС у сфері планування. Основною метою Директиви є сприяння сталому зростанню морських економік, сталому розвитку морських територій і використанню морських ресурсів, сприяння транскордонному співробітництву в сфері морського просторового планування. Для цього вона зобов'язує держави-члени ЄС розробити морські просторові плани для своїх морських вод, враховуючи взаємодію суші та моря, а також застосовувати екосистемний підхід. Перегляд морських просторових планів має здійснюватися кожні десять років.

Директива 2007/2/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 14 березня 2007 року про створення інфраструктури просторової інформації в Європейському Співтоваристві (INSPIRE) [17]. Завданням Директиви є створення інфраструктури просторової інформації в Європі для підтримки екологічної політики ЄС та інших сфер, що можуть мати вплив на довкілля, для чого створюється загальноєвропейський геопортал INSPIRE.

Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу певних планів та програм на довкілля, СЕО (Strategic Environmental Assessment, SEA) [18]. Директива є основним інструментом екологічної політики ЄС і вимагає проведення екологічної оцінки для планів і програм, які можуть мати значний вплив на довкілля. Ця Директива безпосередньо стосується всіх типів документів просторового планування стратегічного рівня.

Основною метою Директиви Європейського Парламенту та Ради 2011/92/ЄС від 13 грудня 2011 року про оцінку впливу певних державних та приватних проєктів на довкілля, ОВД (Environmental Impact Assessment, EIA) [19] є забезпечення високого рівня захисту довкілля шляхом інтеграції екологічних міркувань у процес прийняття рішень щодо проєктів, які можуть мати значні впливи на довкілля. Це досягається шляхом завчасного виявлення, опису та оцінки впливів, а також консультацій із зацікавленими сторонами. Директива поширюється на індивідуальні проєкти будівництва.

Аналізуючи вплив директив ЄС у сфері просторового планування, доходимо висновку, що ЄС уникає прямого та всеосяжного регулювання національного просторового планування, поважаючи принцип субсидіарності (“Європа там, де це необхідно, національне там, де це можливо”). Проте це не означає відсутності впливу.

Навпаки, вплив реалізується через мережу взаємопов'язаних правових актів, що встановлюють стандарти, процедури та фінансові механізми, які не можуть бути достатньою мірою досягнуті державами-членами на центральному, регіональному чи місцевому рівнях, але можуть бути краще досягнуті на наднаціональному рівні Європи завдяки масштабу або наслідкам пропонованої дії.

Висновки. Просторове планування в ЄС є не просто технічним інструментом, а стратегічною основою для управління сталим розвитком територій. Правове регулювання просторового планування в ЄС є складною та динамічною системою, яка постійно розвивається у відповідь на нові виклики та пріоритети.

Концептуальна основа для просторового планування сформувалася під впливом міжнародних документів, зокрема Європейської хартії регіонального/просторового планування (1983) та Порядку денного 21 (1992), які визначили планування як інструмент для досягнення збалансованого, демократичного та сталого розвитку.

Головною рушійною силою розвитку просторового планування в ЄС є принцип «територіальної згуртованості» (territorial cohesion), офіційно закріплений у Лісабонському договорі (2009). Цей принцип передбачає прагнення до гармонійного та збалансованого розвитку всіх регіонів ЄС, що реалізується через поліцентричний розвиток, партнерство між міськими та сільськими територіями, а також транскордонну співпрацю.

Хоча ЄС уникає прямого та всеосяжного регулювання національного просторового планування, поважаючи принцип субсидіарності, його вплив реалізується шляхом застосування так званого «м'якого права», через стратегічні документи (наприклад, Європейську перспективу просторового розвитку 1999 та Територіальну програму 2030) та фінансові інструменти (Європейський фонд регіонального розвитку, Фонд згуртованості). Такий підхід дозволяє гармонізувати політики, уникаючи прямого централізованого регулювання.

Правове регулювання просторового планування на рівні ЄС є непрямим, але суттєвим. Низка директив, передусім Директива про морське просторове планування, директиви про Стратегічну екологічну оцінку (СЕО) та Оцінку впливу на довкілля (ОВД) встановлюють обов'язкові стандарти та процедури в сфері просторового планування. Вони інтегрують екологічні та інші галузеві

аспекти в процес планування, тим самим формуючи його обов'язкові рамки для держав-членів.

Варто відзначити, що вплив директив СЕО та ОВД вже відчутний і в Україні, що особливо помітно в контексті перманентних спроб реформування національного містобудівного законодавства. Впровадження цих директив у вітчизняне законодавство значно наблизило нашу країну до гармонізації стандартів екологічної оцінки та роботи з просторовими даними з вимогами ЄС.

Для ефективної інтеграції України в європейський простір необхідне системне реформування практики просторового планування, продовження його адаптації до європейських принципів і стандартів. Особливу увагу слід звернути на процеси інтегрованого планування, транскордонне співробітництво із сусідніми країнами ЄС та участь громадськості у сфері просторового планування. Ключовим завданням є не лише формальне запозичення норм ЄС, а й їхня сутнісна імплементація, особливо в частині інтегрованого підходу, взаємозв'язку просторових планів різних рівнів.

Посилення інституційної спроможності органів державної влади і управління, а також суб'єктів громадської ініціативи сприяло б підвищенню ефективності міжвідомчої координації, уникненню дублювань та суперечностей між секторальними напрямками (наприклад, у сферах транспорту, енергетики, екології та містобудування). Досягти цієї мети можна через підготовку фахівців, здатних працювати з європейськими методиками та інструментами просторового планування. Використання європейського досвіду просторового планування може стати стратегічним інструментом для забезпечення сталого та збалансованого розвитку України.

1. Council of Europe. European regional/spatial planning Charter. Torremolinos Charter. (adopted on 20 May 1983 at Torremolinos, Spain). URL: <https://rm.coe.int/native/09000016804c87cb> 2. REPORT OF THE UNITED NATIONS CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT, RIO DE JANEIRO, 3-14 JUNE 1992. VOLUME 1, RESOLUTIONS ADOPTED BY THE CONFERENCE. Rio De Janeiro: The Official Document System (ODS), 1993. 486 p. URL: [https://documents.un.org/api/symbol/access?s=A/CONF.151/26/REV.1\(VOL.I\)&l=en&i=A/CONF.151/26/REV.1\(VOL.I\)_4307752](https://documents.un.org/api/symbol/access?s=A/CONF.151/26/REV.1(VOL.I)&l=en&i=A/CONF.151/26/REV.1(VOL.I)_4307752) 3. Treaty of Lisbon amending the Treaty on

European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 : no. 2007/C 306/01. Official Journal of the European Union. 2007. 17 December. URL: <http://data.europa.eu/eli/treaty/lis/sign> **4.** Inforegio – An introduction to EU Cohesion Policy. Language selection | European Commission. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/brochures/2014/an-introduction-to-eu-cohesion-policy **5.** Spatial planning and governance within EU policies and legislation and their relevance to the New Urban Agenda, European Committee of the Regions. 2018. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2863/0251> **6.** Treaty establishing the European Economic Community : of 25.03.1957 no. 11957E/TXT. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11957E/TXT> **7.** History of the policy. European Commission: an official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/history_en **8.** Treaty on European Union (Maastricht Treaty): of 29.07.1992 no. 92/C 191/01. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11992M/TXT> **9.** Cohesion Fund. European Commission: an official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/cohesion-fund_en **10.** Trans-European Transport Network (TEN-T). European Commission: an official website of the European Union. URL: https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/infrastructure-and-investment/trans-european-transport-network-ten-t_en https://commission.europa.eu/index_en **11.** European Spatial Development Perspective: Towards balanced and sustainable development of the territory of the European Union : of 10.05.1999. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a8abd557-e346-4531-a6ef-e81d3d95027f/language-en> **12.** Territorial cohesion. European Commission: an official website of the European Union. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/what/territorial-cohesion_en?ettrans=hr **13.** Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union PART THREE – UNION POLICIES AND INTERNAL ACTIONS TITLE XVIII – ECONOMIC, SOCIAL AND TERRITORIAL COHESION Article 174 (ex Article 158 TEC). Official Journal of the European Union. 2016. 7 June. URL: http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/art_174/oj **14.** Territorial Agenda of the European Union 2020, agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development on 19th May 2011 Gödöllő,

Hungary. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/territorial-cohesion/territorial_agenda_2020.pdf **15.** Territorial Agenda 2030, agreed at the Informal meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development and/or Territorial Cohesion 1 December 2020, Germany. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/brochures/2021/territorial-agenda-2030-a-future-for-all-places. **16.** Directive 2014/89/EU of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 establishing a framework for maritime spatial planning. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/89/oj/eng> **17.** Directive 2007/2/EC of the European Parliament and of the Council of 14 March 2007 establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32007L0002> **18.** Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. Official Journal of the European Communities. 2001. 21 July. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32001L0042> **19.** Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (codification) Text with EEA relevance. Official Journal of the European Communities. 2012. 28 January. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32011L0092>

***Shparyk Yurii.* Legal regulation of spatial planning in the European Union**

The article examines the legal foundations and evolution of spatial planning in the European Union, which is key for Ukraine in the context of its integration processes, decentralization and post-war reconstruction. The conceptual foundations of the European approach to spatial planning are analyzed, in particular its interdisciplinary nature, the influence of fundamental international documents on the formation of the system of legal regulation of spatial planning in the EU, as well as the adoption by the Union of strategic framework documents on spatial planning, such as the European Spatial Development Perspective (ESDP), which shaped the approaches of national and regional strategies to spatial development, or the Lisbon Treaty, which enshrined the principle of territorial cohesion.

The author focuses on the process of gradual evolution of legal regulation of spatial planning from disparate financial instruments to comprehensive strategic

documents and clear legal provisions enshrined in the fundamental treaties of the EU.

The article notes that the EU does not have a single directive dedicated exclusively to spatial planning and avoids direct comprehensive regulation, using instead «soft law» (strategic programs) and financial mechanisms. At the same time, mandatory directives, such as Strategic Environmental Assessment (SEA) and Environmental Impact Assessment (EIA), significantly influence the formation of national legal systems. It is emphasized that the implementation of these directives is already underway in Ukraine, which indicates the beginning of the harmonization of environmental assessment standards and work with spatial data with EU requirements. Based on the analysis, recommendations are formulated for Ukraine on further reform of national legislation in the field of spatial planning. The need to implement an integrated approach, strengthen interdepartmental coordination, establish cross-border cooperation and involve the public in planning processes is emphasized.

Keywords: legal regulation, spatial planning, territorial cohesion, subsidiarity principle, European Union, soft law, strategic documents and programs, integration of Ukraine, harmonization of legislation.